

TRACTATUS VIII.

DE HOMINE, VARIIS QVE statibus naturæ humanae.

CUM homo post Angelum, secundum inter creaturas à Deo conditas obtineat locum, absoluta tractatione de Angelis, consequens est ut de homine breviter differamus, quem Nazianzenus alterum Angelum, Chrysostomus verò Angelum terrestrem appellat, & qui est veluti mundi compendium, orizon temporis & æternitatis, & vinculum rerum corporearum & spiritualium. Est enim, ut ait Augustinus 9. de civit. cap. 13. Medium inter pecora & Angelos, inferior Angelis, superior pecoribus, habens cum pecoribus mortalitatem, rationem verò cum Angelis. Unde verò dixit idem S. Doctor, quod ex mirabilibus omnibus que fecit Deus propter hominem, majus miraculum est ipse homo. Uerum quia Philosophi de partibus hominis quibus componitur, anima scilicet & corpore, de potentis tum spiritualibus tum corporeis, ac etiam de passionibus, affectibusque differunt, unum superest, ut de variis statibus in quibus homo est, vel fuit, aut esse potuit, breviter dissimilamus, nempe de statu innocentiae, de statu integratitudinis, de statu naturæ lapsæ, & de statu naturæ puræ.

CAPUT I.

De creatione primi hominis.

1. **L**icit homo primum inter creaturas corporeas locum obtineat, fuit tamen postremo loco productus: conveniens enim fuit, prius creari magnum mundum, postea parvum, qui esset totius mundi velut perfectum quoddam compendium. Vel ut ait Nazianzenus orat. 43. Primiū constituendum erat palatum, & postea Rex introducendus. Vel ut discurrit Nissenus lib. de officio hominis cap. 2. Consentaneum non erat, ut princeps ac rex existere, antequam essent illa quibus imperaret; sed ut constituto jam imperio, tum Rex derum renuntiaretur.

2. Ejus productionem describens Moyses cap. 1. & 2. Genesis, introducit Deum sic loquentem: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c.* Quibus verbis hominis dignitas & excellentia mitum in modum commendatur. Primo quidem, quia cùm Deus ad aliarum rerum corporearum productionem, solo sit usus imperio, in creatione hominis, prius veluti consultationem & deliberationem de eo condendo adhibuit; non quòd Deus consultatione & deliberatione egeat, sed ut humani opificij dignitas apertius insinuetur; sicut enim opifices diu deliberare, ubi aliquid magni momenti aggrediendum est. Secundo, quia cùm aliae res corporeæ sint tantum veluti quædam signa & vestigia Creatoris, homo est quædam divinitatis imago, ob liberum arbitrium quo poller,

& propter regiam dignitatem quam in res omnes terrenas obtinet, unde subdit scriptura: Ut præstis pescibus maris, & volatilibus cœli &c. Dicitur verò factus ad imaginem Dei, non verò imago Dei, ad significandum, imaginem illam nondum esse perfectam & completam, sicut Dei Filius, sed tendere in perfectionem, quam obtinebit per gloriam & visionem beatificam; tunc enim, ut ait Apostolus, *similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est.* Subdit ad similitudinem nostram, quia ut innuit Bernardus serm. 1. de Annunti, in imagine arbitrij libertas, & alia dona naturalia intelliguntur; similitudo verò refertur præcipue ad dona gratuita & supernaturalia, cum quibus Adam creatus est, quæ fuerunt veluti ornamenta quædam & complementa, imagini Dei superflua, & pulchritudinem ejus ac venustatem mirum in modum augmentia.

3. Subdit Moyses: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vita.* Quibus verbis explicat in primis materiam ex qua corpus hominis efformatum est, nimurum limum terræ, quem Deus in productione ejus idcirco adhibere voluit, ut tam humili sui principij vilitate confunderetur, & sua originis consideratio esset, ut ait Basilius, *salutare quoddam amuleum adversus quodcumque peccatum.* Deinde formam ejus declarat, dum subdit: *inspiravit in faciem ejus spiraculum vita,* ubi hebraica lectio habet *spiraculum vitarum,* quo significari putat Catenanus, in commentariis ad hunc locum, triplicem vitam quam anima rationalis tribuit corpori, nempe vegetativam, sensitivam, & rationalem.

4. Locus ubi Adam creatus est, penitus ignoratur; certum tamen est, illum extra Paradisum terrestrem fuisse conditum, hoc enim Moyses Genes. 3. aperte declarat, dum ait: *Ejecit Deus Adam de Paradiſo, ut operaretur terram, de qua sumptus est,* quam plures H. bræorum existimat fuisse agrum Damascenum, & Adamum formatum esse ex terra rubra hujus agri, qualis est terra nondum elaborata, qua vulgo terra virgo dicitur.

5. Illum fuisse creatum à Deo perfectum, quantum ad molem & magnitudinem corporis, & ætatem ad generandum idoneam, constat ex illis verbis quæ Deus dixit primis parentibus, post eorum productionem: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Ratio etiam id suadet: decuit enim perfecta esse prima illa Dei opera, quæ in mundi productione, proximè & immediate ab eo facta sunt: sicut igitur cætera animalia, corporis mole, ætateque perfecta condidit; ita quoque, ac multò magis, hominem in perfecta ætate & corporis magnitudine condidisse existimandum est.

6. Deus non statim cum Adamo produxit Eam, sicut dum alias efficerat animantium species, simul utrumque sexum formarat, sed ex homine jam producta eam eduxit, & ex ejus costa effinxit; idque fuit validè congruum, tū ut homo cognosce-

DE HOMINE.

209

ret se ordinari ad nobilioris opus vitæ, quod est intelligere, non verò ad generationem & propagationem, cui mulier deservit. Tum etiam, ut in hoc quædam dignitas homini servaretur, ut sicut Deus est principium totius universi, ita & homo esset principium totius speciei: Actor. 17. *Deus fecit ex uno omne genus hominum.*

7. Si autem quæras, cur costam adhibuerit Deus ad Evæ productionem? Respondeo Deum id præstisse, tum ut ostenderet mulierem sociam & lateralem esse viri, non servam; at neque etiam dominan, sed viro capite suo inferiorem, eique subditam. Tum ut mystice designaret, quod Ecclesia sumit à Christo principium. Unde Apostolus ad Ephel. 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

CAPUT II.

Privilegia status innocentiae.

1. **V**aria fuerunt hujus felicissimi status privilegia. Primum ac præcipuum fuit, quod Adam in statu gratiæ & justitiæ originalis creatus est. Ita expresse Tridentinæ sess. 5. in decreto de peccato origin. can. 1. ubi ait quod *Adam peccando amisit sanitatem & justitiam, in qua constituta fuerat.* Et colligitur ex scriptura Eccl. 7. *Fecit Deus hominem rectum:* rectitudo autem hominis, quantum ad animam, de qua loquitur Scriptura, attenditur penes conversionem ad ultimum finem simpliciter, quæ est effectus gratiæ & charitatis. Et certè, si Deus alias creaturas corporeas in statu perfecto creavit, & arbores v.g. in ea magnitudine condidit, in qua fructus naturæ sua proprios possent producere; quanto magis conveniens fuit, ut hominem in eo statu & perfectione crearet, in qua fructus meritorios vita æternæ, ad quam illum destinaverat, producere posset, subindeque ut gratia sanctificante, quæ est radix & principium meriti vita æternæ, illum ornaret.

2. Quæres, an justitia originalis esset habitus entitativus distinctus à gratia sanctificante?

Respondeo negativo. Ita enim colligitur ex D. Thoma h̄c qu. 95. art. 1. ubi sic ait: *Per gratiam in anima existentem inferiori ei subdeabantur,* scilicet Adamo, in statu innocentiae: At subdeabantur per justitiam originalem: Ergo hæc erat habitus gratiæ sanctificantis. Sicut ergo gratia capitalis & gratia habitualis in Christo, gratia habitualis & sacramentalis in nobis, non distinguuntur realiter, sed sunt unus simplex habitus, diversa tamen nomina sortiuntur, ob diversos effectus quos præstant, vel diversa auxilia quæ connant. Ita patet justitia originalis & gratia sanctificans in Adamo erant idem habitus secundum rem, qui diversis nominibus appellatur, per ordinem ad diversos effectus quos causabat; nam quatenus erat causa sanctitatis, & principium meriti vita æternæ, gratia sanctificans dicitur; prout verò erat radix triclinis subjectionis, nempe corporis ad animam, appetitus inferioris ad superiorem, & superioris ad Deum, aliorumque donorum & privilegiorum, quæ Deus Adamo pro se & suis posteris in sua creatione contulerat, justitia originalis appellatur. Habebat tamen gratia sanctificans in Adamo, prout erat ipsa justitia originalis, modum aliquem perfectionis, quem non habet in nobis, nec habuit in Adamo post lapsum, quando per peccatum in eam recuperavit, non quidem penes majorem in-

I. Pars.

tenzionem (intensior enim modò est in aliquibus justis gratia sanctificans, quam fuisset in aliquibus hominibus in statu innocentiae, si ille perseverasset, & tamen in illis nō habet rationem originalis justitiae, sicut in istis) sed penes magis dominum gratiæ supra animam, majoremque subordinationem istius ad illam; eo proportionali modo quo in patria, ex plenissimo domino gratiæ supra animam, redundant dotes in corpus, quæ perfectissime illud animæ subordinant & subjiciunt; quòd enim gratia magis dominatur menti, eo dat animæ magis dominum supra corpus, illudque magis ei subjicit.

3. Dices, D. Thomas h̄c qu. 100. art. 1. ad 2. dicit subjectionem supernaturalem rationis ad Deum, quæ erat per gratiam gratum facientem, fuisse radicem originalis justitiae, in cuius restitutio originalis plura complectitur, scilicet subjectionem corporis ad animam, appetitus sensitivi ad rationem, & rationis ad Deum, ipsum intendere, talis esse ordinem inter ista, ut subjectionem mentis ad Deum sit radix ceterorum: quasi diceret, quod inter ea quæ complectitur justitia originalis, primum, & radix aliorum, est subjectionem mentis ad Deum, quæ est per gratiam, ut idem S. Doctor h̄c qu. 95. art. 1. his verbis declarat: *Erat restitudo (in primo homine) secundum hoc quod ratio subdebatur Deo, rationi verò inferiores vires, & anima corpus: prima autem subjectione erat causa & secunda & tercia.*

4. Respondeo D. Thomam non velle originalem justitiam secundum se totam fuisse in hujusmodi subjectione radicatum, sed quia restitudo justitiae originalis plura complectitur, scilicet subjectionem corporis ad animam, appetitus sensitivi ad rationem, & rationis ad Deum, ipsum intendere, talis esse ordinem inter ista, ut subjectionem mentis ad Deum sit radix ceterorum: quasi diceret, quod inter ea quæ complectitur justitia originalis, primum, & radix aliorum, est subjectionem mentis ad Deum, quæ est per gratiam, ut idem S. Doctor h̄c qu. 95. art. 1. his verbis declarat: *Erat restitudo (in primo homine) secundum hoc quod ratio subdebatur Deo, rationi verò inferiores vires, & anima corpus: prima autem subjectione erat causa & secunda & tercia.*

5. Secundum privilegium Adamo concessum in statu innocentiae, & in ejus productione, consistit in eo quod intellectus ejus fuit plenitudine scientiæ perfusus. Nam de primis parentibus dicitur Eccles. 17. *Disciplinâ intellectus replevit illos, crevit illis scientiam spiritus, sensu implexit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.* Id etiam probat D. Thomas h̄c qu. 94. art. 3. dupli ratione: Prima est, quia Adam impositum nomina animalibus, ut dicitur Genes. 2. sed hoc peritè facere non poterat, nisi ipsorum naturam & proprietates rectè cognosceret: Ergo illorum noritiam Deus ipsi in creatione infudit. Secunda sumitur ex eo quod Adam primitus institutus est, ut esset aliorum principium, non solum quoad generationem, sed etiam quantum ad instructionem & gubernationem; unde sicut institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita institutus debuit in statu perfecto quoad animam, ut statim posset alios instruire & gubernare: Ergo accepit scientiam omnium de quibus natuus est homo instrui naturaliter, quæ sunt ea quæ deducuntur ex principiis per se naturaliter notis.

6. Nec solum Adam in sui creatione habuit notitiam rerum naturalium, sed etiam supernaturalium, præcipue verò mysterij Trinitatis, & Incarnationis, quæ ipsi tunc revelata fuerunt; licet istud cognovet, solum quantum ad substantiam, non verò quantum ad motum; quatenus scilicet ordinabatur ad redemtionem generis humani, & satisfactionem pro peccato originali; non enim præscius fuit Adam peccati sui, ut docet Augustinus lib. 11. de Genesi ad litt. cap. 18. aliæ tunc fuisse miserrimus, quæ miseria cum florentissimo innocentiae statu coherere non potest.

S. 3. 7. Tertiæ

7. Tertium privilegium Adamo concessum, in sua creatione, est quod tunc ejus voluntas seu appetitus, omnibus virtutibus infusis, tam moralibus, quam theologicis fuit instructus; tum quia id exigebat præcelsens illa gratia, quā tunc fuit ornatus, quam virtutes veluti proprietates consequuntur; tum felicissimum ille status, in quo vires omnes animæ virtutibus disponi & ornari postulabant. Unde Augustinus concione ad Catechum. cap. 2. loquens de Adamo in statu innocentia ait quod tunc erat *prudicitia armata, temperantia composita, claritate splendida, & D. Ambrosius lib. de Elia & jejuniu cap. 4. quod erat omnium virtutum velamine opertus.*

8. Quartum privilegium: Protoparens gaudebat pleno & despoticō super omnia animantia domino, ut constat ex illo Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & praesipiscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, omnique reptili quod moveret in terra.* Et certè convenientissimum erat, ut ille dominaretur, qui solus ratione & prudentia præditus erat, & qui per justitiam originalē perfectè subjiciebat Deo, & plenè appetitui suo ac viribus sensitivis & inferioribus dominabatur. In hujus signum, Deus animantia Adamo adduxit, ut illis quasi servis nomina imponeret, ut disertè expendit Chrysostomus homil. 14. in Genesim.

9. Quintum privilegium fuit immunitas ab omni errore & deceptione: nam error & deceptio sunt mala animæ, & defectus seu miseria naturæ intellectualis, quæ sunt pœnae peccati: unde homo in statu innocentia, antequam peccaret, errare aut decipi non poterat, ut docet S. Thomas hic quæst. 94. art. 4. post Augustinum lib. 3. de libero arbitrio. cap. 18. Ubi sic ait: *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pena damnata.*

Dices, Eva decepta est à serpente: Ergo in statu innocentia, non solum potuit esse, sed etiam de facto fuit deceptio ante peccatum. Sed nego consequiam, nam ut ait S. Thomas loco citato in resp. ad 1. *Licet illa seductio mulieris non præcessit peccatum operis, subsecuta tamen est peccatum interne elationis:* dicit enim Augustinus lib. 11. super Genesim ad litt. cap. 30. quod mulier verbum serpentis non crederet, nisi jam inesse menti ejus amor propria potestatis, & quadam de se superba presumptio.

10. Sextum privilegium fuit immunitas ab omni ægritudine, dolore, & tristitia. Nam felicissimus innocentia status erat veluti quedam prælibatio & inchoatio beatitudinis cœlestis, in qua non solum erit omnium affluentia bonorum, sed etiam immunitas & carentia omnium malorum. Unde etiam in statu innocentia homo erat immortalis, non quod haberet potentiam moriendi, sed quia habebat potentiam non moriendi, si legem sibi præscriptam servasset, ut docet Augustinus lib. 7. de Genesi ad litt. cap. 25. his verbis: *Corpus Adami ante peccatum & mortale erat, quia poterat mori, & immortale, quia poterat non mori: aliud est enim non posse mori, sicut quasdam naturas immortales creavit Deus; aliud est autem posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno vite, non de coniunctione nature.*

11. Ut melius hoc privilegium intelligatur, observandum est, tres mortis hominis præcipuas esse causas. Prima est, quod ejus corpus rebus contrariis & inter se pugnantibus constet, nimisrum quatuor elementis, & quatuor humoribus, & partibus non solum diversis, sed etiam diversas dispositio- nes, affectiones, & temperamento exigentibus. Se-

cunda est calor naturalis humidum radicale continet depascens, & licet per cibum ac potum reficiatur, non tamen secundum eam puritatem & sinceritatem quam primò habuit. Tertia est ab agentibus extrinsecis quæ possunt homini mortem inferre, ut sunt animalia venenata, aut ferocia, inimici homines, Dæmones &c. In statu ergo innocentia Deus contra tres illas causas mortis, hominem potentissimis remedii, & validissimis prædiis, usque adeò munierat, ut si in Dei gratia permanisset, nihil ipsi ex illis timendum esset. Etenim contra primam causam dederat Deus homini vim quandam supernaturalem, quā posset res contrarias ex quibus compositum est corpus hominis, i. debita temperatione & aequalitate omni tempore continere. Hæc virtus non erat aliud, quam ipsa justitia originalis, quæ triplicem habebat effectum, nempe subjicere mentem Deo, corpus animæ, & appetitum inferiorem superiori; quare non solum erat radix charitatis, quā voluntas Deo ut ultimo fini subjicitur, & integratatis, quæ appetitus inferior subjicit rationi, sed etiam immortalitatis & impassibilitatis, quibus corpus animæ, ut potentia receptiva actu ipsum informanti perfectè subordinatur & proportionatur. Unde D. Thomas hīc quæst. 81. art. 5. ad 2. sic ait: *Immortalitas & impassibilitas primi status, non erat ex conditione nature, sed ex originali justitia.* Contra secundam causam mortis provisum erat homini in statu innocentia, per arborem vitæ, cuius fructus quotidianam jæjuram humidi radicalis perfectè resarciebat, & primigeniam ejus puritatem & integratatem omnino restituiebat. Contra tertiam, per singularem Dei providentiam & curam, per Angelorum custodiam, & per singularem prudentiam quæ homini tunc inerat, quā noxia quæque ac pernicioса præcavere & vitare facile poterat.

12. Septimum privilegium erat immunitas à quocumque peccato veniali, quæ proveniebat non solum ex speciali providentia & protectione Dei, qua homo impeditabatur, ne durante felicissimo illo statu peccaret venialiter, priusquam mortaliter, sed etiam ex vi præcisæ doni integratatis, seu ut loquitur D. Thomas 1.2. quæst. 89. art. 3. ob infallibilem ordinis firmatatem, quā inferius contingebat sub superiori. Nominé autem inferioris, non solum intelligit appetitum sensitivum, sed rationem inferiorem, quatenus respicit ea quæ sunt ad finem, ut sic enim inferior est quodammodo seipsa, quatenus respicit finem. Unde sicut ob perfectam subordinationem appetitus sensitivi ad rationem, quam dominum integratatis præstabat in statu innocentia, huic statui ab intrinseco repugnabant peccata veniali ex subratione appetitus sensitivi, aut ex indeliberatione (hæc enim non contingunt, nisi cum appetitus sensitivus anteverit rationem, & ejus judicium perturbat) ita ob perfectam subordinationem rationis inferioris respicientis media, ad superiorum quæ considerat finem (quam etiam in statu innocentia donum integratatis in homine faciebat, cum in illo felicissimo statu omnia inferiora superioribus suis subjecerentur) repugnabant huic statui peccata veniali ex genere, & ex parvitate materia. Nam ut ibidem ait S. Doctor: *Quod humanus animus inordinetur circa ea quæ sunt ad finem, servato debito ordine ad finem* (ut contingit quando peccat venialiter, etiam peccato veniali ex genere, aut ex parvitate materia) *provenit ex eo quod ea quæ sunt ad finem, non ordinantur infallibiliter sub fine quæ tenet summum locum, quasi principiū in appetibilibus.*

13. Est etiam alia ratio ob quam homini in statu innocentia quodcumque peccatum veniale ab intrinseco

intrinseco repugnabat, nam ex natura & conditio- nione status innocentia repugnabat homini quævis miseria, tristitia, pœna, & habitus vitiosus, ex quo oritur difficultas benè operandi: Ergo & quodcumque peccatum veniale. Consequentia patet, nam quodcumque peccatum veniale, miseria est, pœnam & tristitiam pœnitentia requirit ut remittatur, & habitum vitij generat, si multoties committatur. Unde D. Thomas loco supra citato probat peccatum veniale non potuisse esse in statu innocentia, ex eo quod in illo nihil pœnale esse potuit, juxta illud Augustini 14. de civitate Dei cap. 10. *Nec aberat quidquam quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat quod carnem animumve hominis faciliter viventis offendere.*

14. Dices primum, status justitiae originalis, ab intrinseco & ex natura sua non habebat præservare hominem à peccatis mortalibus, ut casus primorum parentum satis ostendit: Ergo multò minus à venialibus, quæ minora & leviora sunt.

Sed nego Consequentiam, & paritatem, quia status justitiae originalis non postulabat ex natura sua quod esset inammissibilis, nec proinde quod præservaret hominem à peccatis propter quæ possit amitti, cujusmodi sunt peccata mortalia: At vero ab intrinseco & ex natura sua exigebat præservare hominem ab illis peccatis quibus non amitteretur, cujusmodi sunt peccata venialia; cum felicissimum ille status suâ naturâ postularet excludere omnem dolorem, & tristitiam, omnemque pœnalitatem; quod prestare non potuerit, si cum eo peccata venialia fuissent compessibilia, ut patet ex supra dictis. Unde Augustinus loco supra citato describens statum innocentia ait quod ille erat *devitatio tranquilla peccati, quā manente, nullum omnino aliunde malum, quod contristaret, irruerat.* Solutio est. D. Thomæ articulo citato in resp. ad 3. ubi sic ait: *Peccatum mortale instantum opponitur integratæ primi status quod corruptum ipsum, quod peccatum veniale facere non potest; & quia non potest simul esse quecumque inordinatio cum integratæ primi status, consequens est quod primus homo non potuerit peccare venialiter, antequam peccaret mortaliter.*

15. Dices secundò: Sicut Deus prohibuit primis parentibus esum ligni scientia boni & mali sub mortali, ita potuisset illum prohibere, sub veniali, cum esus ille de se non esset malus: Sed hoc dato potuisset Adam violare præceptum illud: Ergo potuisset peccare venialiter.

Respondent aliqui, quod esus Deus præcepisset Adamo sub veniali tantum abstinere ab esu ligni vetiti, nihilominus comedendo de illo, peccasset mortaliter, non quidem præcepti, sub veniali tantum obligantis, sed ratione damni, & nocimenti gravissimi, quod sibi & suis posteris per talen coetionem intulisset, seipsum & posteros justitia originali privando. Sicut (inquit) Carthusianus comedendo carnes, peccat mortaliter, non ratione præcepti regulæ, talen coetionem prohibentis, cum illa non obliget sub mortaliter, sed ratione gravissima pœna cui se exponit, & nocimenti maximi quod sibi infert. Hæc solutio probabilius esse, illum in planitie aliqua situm esse, tum quia nimia altitudo non est sana, ob vicinitatem syderum, & elementi ignis; tum etiam quia planities ordinariæ sunt fertiliores, & meliores ut plurimū habent fructus. Inter has sententias extremitate oppositas, media videtur probabilior, quæ asserit paradisum neque ita esse demissum, ut in planitie aliqua constitutus sit, neque tam excelsum & elevatum, ut usque ad globum lunarem, vel supremam aëris regionem pertingat, aut altiores

CAPUT III.

Brevis descriptio paradisi terrestris.

1. *C*ertum est, paradisum quem describit Moyses Genes. 2. fuisse locum visibilem & corporeum, non verò pure intelligibilem & spirituale, ut Philo Judæus, Origenes, & alij olim existimarent. Plura enim quæ dicit Scriptura, non possunt ad sensum mysticum & allegoricum trahi, sed necessariò in sensu proprio & litterali intelligenda sunt, ut cùm dicitur: *Produxitque Dominus Deus de humo terra omne lignum pulchrum visu, & ad veseridum suave,* nam visus ibi propriè pro sensu corporeo, & verbum *vescendi* pro corporali manducacione accipitur, alioquin quod cap. 3. dicitur: *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, asperigne delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit* &c. non propriè sed metaphorice esset intelligendum, atque ita omnia quæ de peccato primi parentis Ecclesia credit, falsa essent. Unde Epiphanius in Anchorato: *Si non est paradise sensibilis, non est fons, non fucus, non folia, non comedit Eva &c. Sed jam veritas fabulata est.*

2. Constat etiam contra alios, quos refert Hugo à S. Victore annot. in Genesim cap. 2. nomine paradisi terrestris, non totam terram, floribus, arboribusque adornatam, sed locum particularem, in regione orbis determinata situm, debere intelligi. Nam Scriptura ait paradisum in Oriente fuisse plantatum, Deum è loco in quo Adamum condiderat, ipsum in paradisum transstulisse, & in pœnam peccati è paradise ejeisse, & ante paradisum Cherubim constituisse, ad custodiendam viam ligni vita. Quæ omnia non nisi de loco aliquo particulari, & in regione orbis determinata sito, verificantur. Supereft ergo solum, ut hīc breviter hujus præclarissimi loci seu paradisi situm, magnitudinem, & amplitudinem seu pulchritudinem declaremus.

3. Quantum ad primum duæ sunt sententiae extremitate oppositas: aliqui enim olim existimarent, tantum esse paradisi terrestris sublimitate, ut usque ad lunæ globum pertingat: ita Strabus in Genesim, & Beda, quos refert S. Thomas 1. p. qu. 102. art. 1. Ab hac opinione non multum recedere videntur. Tostatus in cap. 2. Genes. qu. 9. ubi afferit paradisum terrestrem non pervenire quidem usque ad orbem lunæ, sed excelsiore esse omnibus terræ montibus, ad minus viginti cubitis; tum quia debet esse liber à ventis & vaporibus terræ; tum etiam, quia quatuor flumina quæ ex illo excent, non possent commode totam irrigare terram, nec per tam varias orbis regiones discurrere. E contra Pererius lib. 3. in Genes. disp. de paradise qu. 2. censet probabilius esse, illum in planitie aliqua situm esse, tum quia nimia altitudo non est sana, ob vicinitatem syderum, & elementi ignis; tum etiam quia planities ordinariæ sunt fertiliores, & meliores ut plurimū habent fructus. Inter has sententias extremitate oppositas, media videtur probabilior, quæ asserit paradisum neque ita esse demissum, ut in planitie aliqua constitutus sit, neque tam excelsum & elevatum, ut usque ad globum lunarem, vel supremam aëris regionem pertingat, aut altiores

terren